

A „nem szeretem” modern

VISSZHANG - LXIII. évfolyam, 1. szám, 2019. január 4.

A maga következetes, a magyar kultúrára reflektáló módján Mélyi Józsefnek még akár igaza is lehetne, amikor a jelenkori művészeti és művészetpolitikai klíma áldozati béka-bárányaként arra a végkövetkeztetésre jut, hogy a londoni iskolát bemutató MNG-tárlat közönség részéről feltörő és nagy nyilvánosságot kapó bírálata a mai munkáslevezők tevékenységét alaposan felhasználó ideológiai (ellen)támadás jogalapjául is szolgálhat (*Békavakság*, ÉS, 2018/51-52., dec. 19.)

Nem követem irányát, hanem a legelső felvetésénél maradnék, amelyet ő nem írt ki teljesen magából.

Belenyugvó rosszkedvvel, a művelt, képzett, tájékozott és finnyás artworld-lakó távolságtartó szkepszisével írja, hogy *„az avantgárd megjelenése óta, vagyis a XIX. század második felétől kezdve a mindenkori kortárs művészettel kapcsolatos befogadási problémák – akár nyugatra, akár keletre tekintünk– alig változtak”*.

Hitem szerint a befogadó nélkül nincs alkotás, nincs (művészeti) kommunikáció. Ha a befogadó nem kész a „mindenkori kortárs művészettel” értelmes párbeszédet kezdeni – s Mélyi szerint is ez a képtelenség annyi idősebb, hogy már amiatt is szinte nevetséges rágondolni mint létező és újratermelő problémára –, akkor súlyos gondok vannak, meglehet, nem csak az egyik oldalon.

Az a nagy kérdés, hogy miért nem tud a „közönség” mit kezdeni ezzel az „új művészettel”.

Hogyan maradhattak érintetlenül az izmusok örült tempójú évtizedei után az éppen közönségnek nevezett valami szellemi alapformái, miért nem tudták megérinteni a nagy nemzetközi sikerek és celebbé fazonírozott képzőművészek (mai elnevezésükkel: a brandek) az évszázados beidegződéseket?

Miképpen lehetséges az, hogy Picasso, Magritte, Max Ernst, Warhol vagy Hirst után még mindig Munkácsy és az akadémikus ábrázolás, a realizmusnak nevezett naturalizmus vagy a fényképszerű művek a mindennapi képzőművészeti betevőink? Őket értjük?

Miközben más művészeti ágakban a fejlődést – ha annak lehet ezt nevezni – a nagyközönség széles milliói élvezik és igazolják vissza minden egyes nap. Zabáljuk a fantasztikus történeteket, imádjuk a filmek kiterjesztett valóságát, az irreális „realitást”. Senkit sem zavar a szürreális történetmondás, a gyors vágások, a digitalizált világ. Ugyanez a vásznon vagy a kiállítóteremben: botrány.

Művészetszociológia kérdés, amit megkerült és válasz nélkül hagyott Mélyi, mintegy axiómaként kezelve, hogy „ez van”: a képzőművészeti befogadás kultúrája.

Elismeri: megdermedt és megállt. Minden erőfeszítés ellenére olyan elutasító jellegű, hogy az MNG magyarázkodása sem talált utat, annak ellenére, hogy nagyon finoman igyekezett rávezetni a sokak véleményének hangot adó keveseket arra, miként is kívánatos élvezni a mostani tárlaton láthatókat.

A reakciók, amelyek az MNG szokatlan akcióját kiváltották, számomra azt mondják ki újra és megújult erővel: nem szereti a „közönség” a modernet. Azért sem, mert ez a tömeg „műveletlen”: még a csúnya két évszázados esztétikája sem csurgott le, szakadt le hozzájuk „kultúrjalként”. Csak a „szép” létezik – ezért is az elutasítás erőssége.

A kulcsszó a modern, amely magában foglalja a „mindenkori kortárs művészetet”, az önmagáról beszélő, önmagát megalkotó, saját törvényeire és történetére reflektáló képzőművészetet.

Modern ebben az értelemben a kontextualizált, utalásrengetegbe öltöztetett nem realista nem szépség ábrázolását elutasítók számára az, ami nem tartozik az „olyan, mintha” egyszerűen dekódolható birodalmába. A megszépítő leképezéshez, az idealizált, gyönyörködtető, szemnek – nem észnek és az irodalmias képzőművészeti tudásnak! – kedves világhoz.

Modernnek – ami aktuálisan is ellátható az „új” Káin-bélyegével – nevezik ezért a mai napig, el nem különítve egymástól a klasszikus modernet, a már lezárult és aztán a neoklasszicizmussal felöntött avantgárdot a tényleg mai, kortársnak nevezett művészettől.

Modern, az csúnya, érthetetlen, káoszba vivő. (Ide azért már beköthetők Mélyi írásának fő gondolatai is...)

Modern a százéves Bauhaus, amely építészeti stílusként elfogadható, Klee vagy Moholy-Nagy alkotásai – itt is érdemes olvasni az MNG számára adományozott Moholy-Nagy-festménnyel kapcsolatos, Mélyi szerint bizonyára értetlenkedőnek minősülő bejegyzéseket – taszítóan idegenek a többség számára.

A többség, persze, nem létező művészettörténeti és szociológiai kategória, és a modern művészet befogadásában szerepet sem játszik.

A konzervativizmusa azonban a modernisták számára dühítő, de komoly hatóerő, amivel számolni kell. Különösen abban a viszonyrendszerben, amelynek leírása Mélyi cikkének nagyobb részét foglalja el.

Ezért kellene a korszellem e részét és meghatározóját, a mélyen fekvő és nehezen mozdítható áramlatot nem félretolni, de kritikusan értelmezni a maga sokrétűségében és ellentmondásosságában. Szent kötelessége lenne ez a képzőművészettel foglalkozóknak.